

מבוא

הרשתות החברתיות, שפרצו לחיינו בשנים האחרונות, מעוררות שורת קשיים בשדה המשפטי. מחד, מדובר כביכול במרחב פרטי של אדם: אליו הוא מעלה את תמונותיו ואת הגיגיו, מחליט עם מי יחלוק אותן, מתכתב עם חבריו הקרובים, ובמידה רבה משתמש בהן כאמצעי תקשורת שמחליף את הטלפון או את הדואר האלקטרוני. מנגד, הרשתות החברתיות במידה רבה הפכו גם לאמצעי תקשורת המונים: סטטוסים שנכתבים בפייסבוק נצפים על ידי מאות או אלפי אנשים, והגבולות התוחמים את מרחב הפרטיות הולכים ומיטשטשים.

בתוך תווך חדש זה, נוצרו שורת בעיות משפטיות הרלוונטיות לענייננו ובהן יעסוק נייר עמדה זה. השאלה המרכזית שמונחת לפתחנו היא **מה דינה של התבטאות שנכתבה על ידי סטודנטים ברשתות חברתיות: האם היא מהווה לשון הרע או פגיעה בפרטיות, והאם לבתי הדין המשמעתיים באוניברסיטה סמכות שיפוטית לגביה.** את שאלה זו יש לפרוט למספר תתי שאלות, אותן נבחן לפי הסדר: -

- א. האם התבטאות פוגענית ומשפילה כלפי מרצים ברשתות חברתיות נחשבת לשון הרע כמובנה בחוק?
- ב. האם התבטאות על עניינים פרטיים של מרצים ברשתות חברתיות נחשבת פגיעה בפרטיות כמובנה בחוק?
- ג. האם יש משמעות לעובדת היותו של כותב ההתבטאות סטודנט?
- ד. האם מוסדות המשמעת של האוניברסיטאות והמכללות מוסמכים לדון בקובלנות מסוג זה, או שיש לברר זאת במסגרת מערכת המשפט?

במהלך גיבוש נייר העמדה, נעזרנו במאמרים ובספרים שנכתבו באקדמיה בנושא; בשורת פסקי דין שניתנו בערכאות השונות; בהחלטות של מוסדות משמעתיים; וכן בהשוואה לדין הנוהג בחו"ל. בנוסף, הסתייענו במר אלירן דרוקמן-טל, סניגור הסטודנטים של אוניברסיטת תל-אביב, ומר דני מגנר, יו"ר הוועדה האקדמית של אגודת הסטודנטים בטכניון, ועל כך נתונה להם תודתנו.

לשון הרע ברשתות חברתיות

מטרת איסור לשון הרע היא להתוות את הגבול שבין חופש הביטוי לבין זכותו של אדם לשם טוב ולכבוד. בתי המשפט כבר קבעו, כי "חופש הביטוי אינו חופש הביזוי, והזכות להשמיע אינה הזכות להשפיל"¹, וכי "ההגנה על חופש הביטוי אין פירושה מימושו של חופש בלתי מוגבל להשפיל ולבזות אדם"², ובדיוק על גבולות אלה מגן חוק איסור לשון הרע התשכ"ה-1965 (להלן בפרק זה: "החוק").

סעיף 1 לחוק, קובע כי לשון הרע היא דבר שפרסומו עלול: להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג; לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות; לפגוע באדם במשרתו, בעסקו, במשלח ידו או במקצועו; לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, גילו, מינו, נטייתו המינית או מוגבלותו.

סעיף 2 לחוק, קובע כי פרסום לעניין לשון הרע יכול להיעשות בעל פה, בכתב או בדפוס, ופרסום יהיה אם הדבר היה מיועד או עשוי היה להגיע לאדם אחר זולת הנפגע.

כדי לקבוע האם התבטאות מסויימת של סטודנט ברשתות חברתיות הינה לשון הרע, נוהגים בתי המשפט להעמיד אותה במבחן דו שלבי:

א. בשלב הראשון יש לבחון האם אותה התבטאות בכלל מהווה "לשון הרע" כמובנה בחוק. כך, לדוגמא,

בתי המשפט פסקו כי בחלק מהמקרים קללות וגידופים כלל אינם נחשבים לשון הרע. המבחן לעניין קללות וגידופים הוא האם האדם הסביר יכול לראות בקללות אלה משום אמירה עובדתית, או שמבין שמדובר בביטוי של כעס ומצוקה. כך, במקרה אחד³ נקבע כי כינוי "משוגעת" אינו מהווה לשון הרע כי הוא אינו נתפס כאמירה עובדתית; ואילו במקרה אחר⁴ נקבע כי כינוי גנאי כגון "עלוקה" ו"נפל" שכוונתו כלפי עורך דין לאחר סיום דיון בבית המשפט יכולים להיחשב לשון הרע שכן הם עלולים להיתפס כאמירות עובדתיות ולפגוע בעורך הדין במשלח ידו. במקרה שלישי⁵, כינויים שפורסמו במדור רכילות בהם "לוזר" ו"כלומניק", נתפסו בעיני בית המשפט כלשון הרע משום שכתבתם בעיתון מעידה שלא מדובר בקללה שנאמרה בהיסח הדעת במהלך ויכוח אלא באמירה יזומה שמטרתה השפלה וביזוי. גם קונקרטיית בתחום הרשתות החברתיות, נקבע בפסיקה⁶ כי קללות וגידופים שהושארו בסטטוס או בתיוג משך תקופה ארוכה (כחודשיים) ולא נמחקו מיד, מצביעים על כך שלא מדובר בדבר מה שנאמר בכעס ובלהט הרגע אלא על הילך מחשבתו של המפרסם, ומכאן שההתבטאות מהווה לשון הרע.

ב. בשלב השני יש לבחון האם ההתבטאות מהווה "פרסום" כמשמעו בחוק. כלומר, יש לבחון באיזה

מדיום פרסם הסטודנט את התבטאותו. אם מדובר בהתבטאות בהודעה פרטית ששלח בפייסבוק למרצה שלו, למשל, אזי אין מדובר ב"פרסום" כהגדרתו בחוק אלא בהתבטאות בתווך פרטי הדומה לשיחת טלפון או שיחה שבעל פה. מנגד, אם מדובר בסטטוס פומבי, אזי הפסיקה כבר קבעה במפורש שהתבטאות פומבית ברשת חברתית מהווה פרסום כמשמעו בחוק⁷, וזאת גם במקרים בהם הפרופיל של המשתמש אינו חסום לצפייה על ידי גולשים אחרים; וגם במקרים בהם הפרופיל כן חסום אבל הסטטוס נצפה על ידי עשרות חבריו של המתבטא.

¹ ע"א 9462/04 מורדוב נ' ידיעות אחרונות בע"מ (28.12.05)

² בג"צ 2194/06 מפלגת שינוי-מפלגת המרכז נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, כב' השופטת דורית ביניש (28.06.06)

³ ת"א 1594/06 ברהם נ' בניטה

⁴ ע"א 3245/04 עו"ד בננסון נ' פלד

⁵ תמ"ש 24983/04 רודריג' נ' בר-און

⁶ ק"פ (חיפה) 1002/08 פלונית נ' פלוני (07.06.10)

⁷ שם.

אם התשובה לשתי השאלות הללו היא בחיוב, אזי נראה שמדובר בעבירה על החוק, המהווה עוולה אזרחית לפי ס' 7 לחוק, ויכולה אף להוות עבירה פלילית לפי ס' 6 לחוק, אם הפרסום נעשה בכוונה לפגוע ובוצע לשני נמענים או יותר זולת הנפגע.

פגיעה בפרטיות ברשתות חברתיות

בדומה להגבלות על חופש הביטוי שמקים חוק איסור לשון הרע שפורט לעיל, שעוסק בביזוי ובפגיעה בשמו של אדם, מקים גם חוק הגנת הפרטיות תשמ"א-1981 (להלן בפרק זה: "החוק") הגבלות אחרות על חופש הביטוי, שמטרתן לאפשר לאדם לשמור על צנעת חייו ופרטיותו מבלי להיחשף לציבור אם אינו מעוניין בכך. השופט האמריקני הנודע ברנדייס היטיב לבטא את העקרון העומד בבסיסו, כשטען שהזכות לפרטיות נועדה להגן על "זכות האדם להיעזב לנפשו" (*The right to be left alone*).

סעיף 1 לחוק קובע כי "לא יפגע אדם בפרטיות של זולתו ללא הסכמתו", וסעיף 2 לחוק מונה 11 מקרים המהווים פגיעה בפרטיות, בהם לדוגמא פרסום תמונתו של אדם בנסיבות בהן עלול הפרסום להשפילו או להביכו; וכן פרסום עניינים הנוגעים לצנעת חייו האישיים של אדם, לרבות עברו המיני, מצב בריאותו או התנהגותו ברשות היחיד. גם בחוק זה, בדומה לחוק איסור לשון הרע, מדובר בעוולה אזרחית לפי ס' 4, העלולה לעלות כדי עבירה פלילית לפי ס' 5 אם הפגיעה נעשתה במזיד ובאחת ממספר דרכים המצויינות בסעיף.

אמנם בתי המשפט טרם נדרשו לסוגיית פגיעה בפרטיות באמצעות פרסום בחשבון הפייסבוק, אבל בשורה ארוכה של פסקי דין⁸ נקבע בפירוש שפרסום של מידע המהווה פגיעה בפרטיות כמובנה בחוק באתר אינטרנט נחשב פגיעה אסורה, ונראה כי דין אתר הפייסבוק או רשת חברתית אחרת, כדין כל אתר אינטרנט או פורום, ומשכך היא אסורה ומהווה הפרה של החוק (ובלבד שאינה חוסה תחת אחת ההגנות המופיעות בס' 18 לחוק).

האם מעמד של סטודנט מרחיב את חופש הביטוי בכל הנוגע להתבטאויות המהוות לשון הרע או פגיעה בפרטיות?

כדי לבדוק את זכויותיו העודפות (או השונות) של הסטודנט, יש לפנות לחוק זכויות הסטודנט התשס"ז-2007 (להלן בפרק זה: "החוק"), המאגד תחתיו אסופה של זכויות, חובות והוראות הנוגעות לסטודנטים. ס' 5 לחוק עוסק בחופש הביטוי של סטודנטים וקובע כהאי לישנא: "בלי לגרוע מכל זכות המוקנית לפי כל דין, לכל סטודנט החופש להביע את דעותיו, עמדותיו והשקפותיו לגבי תוכנו של חומר הלימוד והערכים המובעים בו; אין בהוראת סעיף זה כדי להגביל את סמכותו של מוסד להסדיר את אופן הבעת הדעות, העמדות או ההשקפות לצורך שמירה על מהלך הלימודים התקין".

כלומר, עינינו הרואות: סעיף זה אמנם מעגן את חופש הביטוי המוקנה לסטודנט, אלא שהוא קובע מפורשות כי חופש ביטוי זה אינו יכול לגרוע מזכויות המוקנות לפי כל דין (לרבות, במשתמע, הזכות לשמירה על שם טוב, הזכות לפרטיות וכיו"ב); וכן עוסק אך ורק בחופש ביטוי הנוגע לחומר הלימוד והערכים המובעים בו.

לאמור, סעיף זה אינו עוסק, אינו מתיר ואינו מאפשר ביטויים אסורים המהווים לשון הרע או פגיעה בפרטיות; וממילא כלל אינו עוסק בהתבטאויות כלפי מרצים או כלפי סטודנטים אחרים אלא אך ורק בנושאים הנוגעים ישירות לחומרי הלימוד.

⁸ ר' לדוגמא ת"א (ת"א) 1222/09 ורדי נ' א. גוטסמן אדריכלות בע"מ (17.1.11)

מכאן, שחרף הטענות שנשמעות לעתים לפיהן לסטודנטים מוענק חופש ביטוי מורחב או מוגבר, הרי שקריאה מדוקדקת של לשון החוק, כמו גם קריאתו בסמוך לחקיקה הרלוונטית האחרת שהוצגה בפרקים הקודמים, מובילה למסקנה הברורה לפיה **ככל שמדובר בהתבטאויות כלפי מרצים או עמיתים ללימודים, על סטודנט חלה מערכת דינים כמו על כל אזרח אחר, והוא אינו רשאי לפגוע בפרטיות או לבזות גורמים אחרים בפומבי על גבי רשתות חברתיות רק בשל מעמדו המיוחד כסטודנט.**

כיצד פירשו מערכות המשפט בארצות הברית את זכותו של סטודנט או תלמיד להתבטא ברשתות חברתיות באופן בוטה, סאטירי או ביקורתי כלפי מרצים?

בישראל, למיטב בדיקתנו, טרם הגיעו מקרים מסוג זה לבחינה בערכאות המשפטיות. עם זאת, בארצות הברית ניתן למצוא שורת מקרים בהם נידונו בפני בתי המשפט התבטאויות פוגעניות ובוטות של סטודנטים ותלמידים כלפי מרצים ומוסדות אקדמיים, ונבחנה השאלה האם מדובר בהתבטאות החוסה תחת הגנת חופש הדיבור (כמובנו בתיקון הראשון לחוקה האמריקנית) או בהתבטאות אסורה בגינה ניתן להעניש.

כך, במקרה⁹ בו תלמידת תיכון הוענשה על ידי בית הספר בגין פרופיל פיקטיבי שפתחה ברשת חברתית למנהל התיכון שלה, קבע בית המשפט כי **אם ההתבטאות נכתבה מחוץ לשעות בית הספר ולא פגעה באווירה או בפעילויות המתנהלות בתוך המוסד, בית הספר אינו יכול לנקוט בצעדים משמעתיים**. לא נכתב, אך ברור מאליו, כי אם המנהל ספג נזקים (לדוגמא, לשמו הטוב) בעקבות המעשה, הוא מוזמן להגיש תביעה בהליך אזרחי רגיל ולהוכיח שם את נזקיו. גם במקרה אחר¹⁰ התקבל ערעורה של תלמידה שהושעתה מבית הספר משום שיצרה פרופיל פיקטיבי למנהל, ובית המשפט קבע כי **משום שלא נוצרה כל הפרעה משמעותית במוסד הלימודים, וגם אין צפי ליצירת השפעה משמעותית כזו בעתיד, ההשעייה הפרה זכותה החוקתית של התלמידה לחופש ביטוי**.

במקרה אחר¹¹, בו יצרה תלמידת תיכון ממחשבה הביתית קבוצה בפייסבוק תחת הכותרת "*Ms. Sarah Phelps is the worst teacher I've ever met*", ומחקה אותה שלושה ימים לאחר מכן. בתגובה, מנהל התיכון השעה אותה מבית הספר לתקופה ואילץ אותה לפרוש ממסלול מצטיינים שהיתה בו לטובת מסלול רגיל. בית המשפט החליט לבחון את ההתבטאות במבחן דו שלבי: **ראשית קבע, כי ההתבטאות היתה "חוץ-מוסדית" (off-campus) שכן התלמידה יצרה את הפרופיל מחוץ למחשבי בית הספר ואף לא השתמשה במחשבי בית הספר לצורך תפעולו**. עם זאת, לדבריו, לבית הספר יכולה להיות זכות לאכוף גם התבטאויות חוץ-מוסדיות ובלבד שאינן התבטאויות מוגנות. **בשלב השני קבע, כי ההתבטאות מוגנת תחת חופש הביטוי, שכן מדובר בהבעת דעה של תלמידה על מורה, שלא יצרה כל הפרעה במוסד הלימודים, ולא היתה מאיימת, בוטה או מסיתה להתנהגות מסוכנת**.

ברוח שונה מעט, קבע¹² בית המשפט העליון של מינסוטה כי **זכותה של אוניברסיטה לשפוט ולהעניש סטודנטית, שהפרה את התקנון באמצעות התבטאויות בלתי מכובדות ובלתי הולמות בפייסבוק**. במשפט, נדחתה טענת הסטודנטית, לפיה זכותה להתבטא באופן "סאטירי" כלפי אירועים, דמויות וחפצים במעבדת האוניברסיטה (ובאופן קונקרטי, המצאת כינויים לגופות במעבדה), ונקבע כי **משום שהסטודנטית הפרה את תקנון המוסד האקדמי, הוא רשאי להענישה**. בית המשפט הדגיש, עם זאת, כי **התבטאויות ברשתות**

⁹ Layshock v. Hermitage School District, No. 07-4465 (Feb 4, 2010)

¹⁰ J.S. v. Blue Mountain School District, No. 08-4138 (June 13, 2011)

¹¹ Evans v. Bayer, No. 08-61952 (Feb. 12, 2010)

¹² Tatro v. University of Minnesota, No. A10-1440 (June 20, 2012)

חברתיות צריך להגביל באופן מצומצם מאד, ורק במקרים בהם ההתבטאות מפרה במפורש תקנון או כללי התנהגות מקצועיים ברורים.

למי נתונה סמכות השיפוט במקרה של התבטאות סטודנט ברשת חברתית?

ברי, כי אם ההתבטאות ברשת החברתית מהווה לשון הרע, פגיעה בפרטיות וכיו"ב, זכאי הנפגע לתבוע סעד מבתי המשפט המוסמכים לכך. עם זאת, אנו נדרשים לשאלה האם מוסד הלימודים רשאי לשיפוט ולהעניש סטודנט בשל התבטאות ברשתות חברתיות, גם אם הנפגע אינו מעוניין לתבוע סעד אזרחי.

לצורך כך, נבחן דוגמאות לתקנוני משמעת במספר מוסדות לימוד רלוונטיים: -

1. ס' 12 לתקנון משמעת תלמידים של האוניברסיטה העברית בירושלים מונה, במסגרת רשימת עבירות משמעת, גם "התנהגות שיש בה משום פגיעה בגופם או בכבודם של מורי האוניברסיטה, עובדיה או תלמידיה, אם נעשתה עקב או בקשר למעמדם כמורים, כעובדים או כתלמידים, או אם נעשתה בתחום מתקניה של האוניברסיטה".

2. ס' 4.4 לתקנון המשמעת של הטכניון מונה ברשימת העבירות "פגע בכבוד הטכניון ו/או בכבודו של איש הטכניון או בכבוד איש מאורחי הטכניון, במעמדם כאנשי הטכניון או אורחיו"; בסעיף 4.14 קובע גם "הפיץ באינטרנט או בדואר אלקטרוני דברי שטנה, גזענות, הסתה, תועבה או דברים הפוגעים בכבוד הטכניון או בכבוד מי מאנשי הטכניון, ובלבד שההפצה היא ברשת הטכניון, באתרי הטכניון, באמצעות ציוד של הטכניון, או בכל אופן אחר הקשור במישרין או בעקיפין לרשת המחשבים של הטכניון"; ובסעיף 4.18 "הפר את כללי המשמעת לפי תקנון זה ו/או התנהג בצורה שאינה הולמת סטודנט בטכניון ומעשהו אינו בגדר אחת העבירות המנויות בפרק זה".

3. ס' 29.8 לתקנון המשמעת של אוניברסיטת תל אביב מונה ברשימת העבירות "התנהגות שיש בה משום פגיעה בכבודם, בגופם או ברכושם של מורי, עובדי או תלמידי האוניברסיטה, אם נעשתה עקב או בקשר למעמדם כמורים, עובדים או תלמידים או אם נעשתה בתחומי האוניברסיטה", וס' 29.10 מוסיף "התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה או מעמד של תלמיד, בין אם נעשתה בתחומי האוניברסיטה או מחוץ לה ובין אם נעשתה עקב או בקשר למעמד של תלמיד או לפעילות בקמפוס, הן במישרין והן בעקיפין".

4. ס' 5.2 לתקנון המשמעת של אוניברסיטת חיפה מונה ברשימת העבירות "התנהגות הפוגעת בכבודם, בגופם או ברכושם של עובדיה האקדמיים, עובדיה המנהליים, תלמידיה או אורחיה של האוניברסיטה, אם נעשתה בקשר למעמדם של הנפגעים כעובדים אקדמיים, כעובדים מנהליים, כתלמידים או כאורחים", וס' 5.3 מוסיף "התנהגות שאיננה הולמת תלמיד, בין בהימצאו בתחומי קריית האוניברסיטה או בכל מקום אחר שבו ימצא בתוקף היותו תלמיד...".

5. ס' 8.1.2 לתקנון המשמעת של אוניברסיטת בן גוריון מונה ברשימת העבירות "התנהגות שאינה הולמת סטודנט, בין אם ארעה בין כתלי האוניברסיטה ובין אם מחוצה להם, המתבטאת במעשים או במחדלים הבאים [...] פגיעה או עלולה היתה לפגוע, במתכוון או ברשלנות, בכבודה של האוניברסיטה או בכבודם של מי ממוריה, עובדיה, תלמידיה או אורחיה".

6. ס' 4.4 לתקנון המשמעת של אוני בר אילן מונה ברשימת העבירות "התנהגות שיש בה משום פגיעה בכבודם, בגופם או ברכושם של מוריה, של עובדיה או של תלמידיה של האוניברסיטה, בין שנעשתה עקב או בקשר למעמדם כמורים, כעובדים או כתלמידים, ובין שנעשתה בתחום האוניברסיטה", וס' 4.4

4. י"א מוסיק "התנהגות שאינה הולמת את תלמיד האוניברסיטה, ושאינה נופלת לגדר העבירות המנויות לעיל".

סטודנט שלומד במוסד להשכלה גבוהה, מסכים מכללא להתנהג בהתאם לכללי התקנון ומקבל את תחולתו של התקנון עליו, לרבות כפיפותו לסמכות השיפוט של המוסד האקדמי. גם בפסק הדין של אוניברסיטת מינסוטה (שנדון לעיל) נקבע כי אין צורך בחתימה של הסטודנט על התקנון, אלא די בכך שהתחיל ללמוד במוסד הלימודים כדי לקבוע שקיבל על עצמו את כללי ההתנהגות והמשמעת הנהוגים בו.

יש לבדוק אפוא, האם התבטאות בוטה ברשת חברתית מהווה הפרה של תקנון המשמעת. **מהסעיפים לעיל ניתן לראות, כי במוסדות האקדמיים מקפידים לציין כי התנהגות שאינה הולמת ופגיעה בכבוד המרצים מהווה עבירת משמעת, גם אם לא התבצעה בתוך תחומי המוסד האקדמי (כלומר, גם אם התבצעה מהבית ובזמנו הפרטי של הסטודנט), ובתקנון הטכניון ניתן לראות שאם נעשה שימוש במחשבי האוניברסיטה, מדובר בעבירה כפולה, על שני סעיפים שונים.**

יודגש, כי בחלק מהתקנונים חל איסור על פגיעה בכבודו של איש סגל, ואילו בתקנונים אחרים מופיע גם נוסח כללי של התנהגות שאינה הולמת.

קיימת חשיבות מכרעת לאבחנה זו, שכן בהתאם למוסד הלימוד ולתקנון החל בו, יוכרע על אילו התבטאויות ניתן לשפוט ואילו התבטאויות הן אמנם חסרות טעם, אך אינן שפיטות. כך, לדוגמא, במוסד אקדמי בו התקנון אוסר על פגיעה בכבודו של איש סגל או סטודנט אחר, ניתן להעמיד לדין סטודנט אם התבטא נגד איש סגל ברשתות החברתיות, אך לא כנגד כל התבטאות בלתי הולמת שהיא. לעומת זאת, במקרה בו התקנון אוסר לא רק על פגיעה בכבוד אלא גם על כל התנהגות שאינה הולמת סטודנט, ניתן תיאורטית להעמיד לדין על ידי מוסד הלימודים גם סטודנט שקילל בסטטוס בפייסבוק את נהג האוטובוס שהסיע אותו, תחת סעיף הסל של התנהגות בלתי הולמת של סטודנט.

מסקנות

ראינו אפוא, שהתבטאות ברשתות חברתיות (גם בקבוצות סגורות בנות מספר אנשים, ולא רק בהתבטאות שפתוחה לציבור הרחב), יכולה להוות לשון הרע או פגיעה בפרטיות כמובן בחוק, ולגרור תביעה בהליך אזרחי (ואף פלילי) נגד המפרסם. זאת, גם לפי פרשנות החוק וגם לאור הפסיקה בבתי המשפט בישראל.

במקביל, ראינו כי המוסדות האקדמיים מגדירים באופן נרחב ופתוח את העבירות בגינן יכולים סטודנטים לעמוד לדין, לרבות "פגיעה בכבוד" של מרצים וסטודנטים אחרים, הגם שזו נעשית מחוץ לכתלי המוסד, בזמנם החופשי של הסטודנטים ובאמצעות מחשביהם האישיים. מעצם לימודם במוסד האקדמי, מקבלים על עצמם הסטודנטים את תקנון הלימודים לרבות את האיסורים המופיעים בו, ומשכך המוסד רוכש לעצמו סמכות שיפוט על הסטודנטים, גם במקרה של התבטאות פוגענית, מעליבה או בוטה ברשתות חברתיות.

עם זאת, יודגש כי האיסור לא חל על כל התבטאות שהיא. התבטאויות שאינן פוגעניות (שעלולות לפגוע בכבוד המרצה) ואינן אסורות לפי חוק, מותרות, גם אם אינן נוחות למוסד האקדמי. לדוגמא, ביקורת על תכניו של קורס מסויים, תרעומת על ציונים נמוכים וכד', צפויות לחסות תחת חופש הביטוי ולהתפרש כביקורת מותרת, אשר אינה מפרה את החוק ו/או את תקנון המוסד האקדמי. זאת, אלא אם החליט אותו מוסד אקדמי להגביל בפירוש בתקנונו גם התבטאויות מסוגים אלה.

לאור האמור לעיל, ולאור מספר מקרים שאירעו לאחרונה במוסדות אקדמיים בארץ, להלן מספר קווי פעולה אפשריים ומוצעים:-

- א. **לחזק ולהנחות את הסטודנטים במוסדות האקדמיים הרלוונטיים, כי התבטאות בפייסבוק עלולה לגרום בעקבותיה העמדה לדין משמעתי, הגם שהדבר אינו מופיע בפירוש בתקנונים.** זאת, משום שלא בטוח שכל הסטודנטים קראו את התקנונים, וגם אם קראו, שהיו ערים לכך שכתובת סטטוס ברשתות חברתיות עשויה לעלות כדי "פגיעה בכבוד" כמובנה בתקנון.
- ב. **ליידע את הסטודנטים, באמצעות אתר התאחדות הסטודנטים הארצית או ארגוני הסטודנטים המקומיים או רשימות התפוצה, על מקרים מסוג זה שהתרחשו בצירוף דוגמאות קונקרטיות להתבטאויות שהובילו להגשת התלונה (אך תוך טשטוש זהותם של המעורבים), כדי להמחיש לסטודנטים את גבולות האסור והמותר בהתבטאויותיהם ברשתות החברתיות.** למיטב ידיעתנו, נכון למועד כתיבת מסמך זה הוגשו תלונות בשל התבטאויות ברשת באוני' בן גוריון ובטכניון.
- ג. **להמליץ לאוניברסיטאות לצמצם את החלת סמכותן, ולהחילה רק במקרים שעולים באופן מובהק כדי פגיעה ממשית וברורה בכבודם של אנשי הסגל או הסטודנטים האחרים, ולא בכל פגיעה מינורית או התבטאות שעלולה להתפרש ככזו הפוגעת בכבוד, וכן לא בהתבטאויות חריפות המופנות כנגד גורמים כלליים שאינם קשורים לאוניברסיטה (דוגמת נהג האוטובוס שצויינה לעיל).** זאת, נוכח היקף התופעה הנרחב, המשקל הרב שיש להעניק לחופש הביטוי, והקושי להתוות גבולות ברורים בין התבטאויות מותרות לאסורות, וכאלו הפוגעות בכבוד לכאלו שמהוות ביקורת לגיטימית.